

UDC 025.171(477–25)ІРНБУВ”1940–1980”

Iryna Korchemna,

Ph. D., Vernadsky National Library of Ukraine

Developing methodics of acquisition and registration of personal archival fonds in the Institute of manuscripts in 1940–1980

In the submitted article the author outlines the history of the attempts made at the Institute of manuscripts over the period of 1940–1980 as to establishing scientific foundations and determining procedural patterns of executing new instructive and regulatory documents and renewing partially the outdated ones related to acquisition and registration of archival fonds of personal origin.

Keywords: personal archival fonds, instructive and regulatory documents, acquisition profile, expert review, registration, Institute of manuscripts of VNLU.

УДК 025.171(477–25)ІРНБУВ”1940–1980”

Корчемная Ирина,

канд. ист. наук, науч. сотрудник Института рукописи

Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

Развитие методических оснований комплектования и учета личных архивных фондов Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (1940–1980-е годы)

Рассмотрено историю формирования научно-методических оснований, разработки новых и обновления части устаревших инструктивно-нормативных документов относительно комплектования и учета личных архивных фондов Института рукописи НБУВ.

Ключевые слова: личные архивные фонды, инструктивно-нормативные документы, профиль комплектования, экспертиза, учет, Институт рукописи НБУВ.

УДК 929-055.2:02 (47) «18/19»

Людмила Павленко,

канд. іст. наук,

доцент Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка

СТВОРЕННЯ АРХІВУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗГОРТАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ НАЦМЕНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 20-х рр. ХХ ст.

У статті розглядаються передумови створення архіву Кабінету для вивчення національних меншин Етнографічної комісії Всеукраїнської Академії наук. Акцентується увага на джерелах поповнення архіву, його структурі та значенні для збереження та дослідження матеріалів з історії та культури національних меншин України.

Ключові слова: архів, Кабінет нацмен, нацменознавство, Євген Рихлік.

У відділі рукописних фондів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України зберігаються матеріали архіву Кабінету для вивчення національних меншин України Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук, які сьогодні є безцінними для дослідження історії та культури багатонаціональної України. Архів Кабінету нацмен складається з рукописних та друкованих документів, примірників преси, афіш, програм, реклами, календарів, фольклорних збірок, епістолярії, щоденників, фотознімків, статистичних та історичних досліджень тощо, де міститься цікава і важлива інформація з життя представників різних народів, якими так щедро були завжди представлені українські терени.

Зібрані в архіві Кабінету нацмен-матеріали й сьогодні не втратили своєї наукової актуальності та використовуються істориками, етнологами та іншими фахівцями для детального дослідження національних меншин України з часів їхньої появи на наших землях і до 1930-х рр. Інтерес до Фонду Кабінету нацмен поживався у 1990-х рр. із здобуттям Україною незалежності. Вітчизняні дослідники звернулися до проблем створення Всеукраїнської академії наук та її структурних підрозділів, в тому числі Етнографічної комісії та Кабінету нацмен, історичної долі національних

меншин України, репресованих діячів науки та культури, історії розвитку вітчизняної етнології тощо. Після відкриття доступу до кримінальної справи керівника Кабінету нацмен Євгена Антоновича Рихліка [5; 6] була опублікована низка статей Ю. Данилюка [4], М. Костиці [15], Ю. Шаповала [34], Л. Павленко [25] та ін., присвячених його життєвому та науковому шляху, зокрема внеску у вивчення національних меншин України. 2003 р. вийшла друком стаття В. Наулко та Н. Руденко [23], де вчені подають короткий опис архіву Кабінету нацмен і характеризують його як «важливе джерело дослідження міжетнічних взаємин» [23, с. 107]. Матеріали Фонду 7 Нацмен були використані при підготовці випуску «Хроніка-2000», присвяченого українським чехам [18; 19]. Ю. Луцький переклав з чеської українською мовою та опублікував «Короткий звіт про діяльність добродійного та просвітницького Товариства імені Яна Амоса Коменського в Києві у період війни 1914–1917 рр.» [14], «3 листів до професора Євгена Рихліка» [9], праці поета і винахідника С. Кржижанека [16; 17]. 2007 р. захищена дисертація Л. Павленко, присвячена науково-педагогічній та громадській діяльності Євгена Рихліка [28], де досліджено створення Кабінету нацмен та його наукового архіву. Л. Павленко належить кілька наукових статей, в яких також висвітлюються деякі аспекти цієї проблеми [26; 27; 36].

Архів Кабінету нацмен було передано разом із матеріалами Етнографічної комісії ВУАН до Інституту українського фольклору АН УРСР, заснованого 1936 р., який після повернення з евакуації, у липні 1944 р., було перетворено на Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (з липня 1964 р. – імені М. Т. Рильського, а з 1994 р. – сучасна назва) [29, с. 4].

На 18 жовтня 1958 р. Фонд 7 Нацмен, описаний Л. М. Товстоліс, охоплював 1869–1931 рр. і мав 89 одиниць збереження. На 15 жовтня 1930 р. в «Описі матеріалів Кабінету нацмен», складеному виконуючим обов'язки керівника Кабінету нацмен професором Євгеном Антоновичем Рихліком, зазначено дванадцять відділів, які включали 142 справи [20, арк. 1]. Відомо, що на момент створення «короткого реєстру колекцій та матеріалів» цього наукового архіву Є. Рихлік продовжував отримувати нові надходження з різних державних установ та від приватних осіб, які входили до кореспондентської мережі Кабінету нацмен. Цілком ймовірно, що зібрані Кабінетом архівні матеріали частково втрачені, що було зумовлено низкою об'єктивних причин.

В основу наукового архіву Кабінету нацмен покладена колекція Євгена Рихліка – вченого-славіста, філолога, краєзнавця, етнолога, педагога та громадського діяча чеського походження. Від моменту заснування Етнографічної комісії як секції Українського наукового товариства [24, с. 45]. Є. Рихлік був її членом, вивчаючи «етнографію чехів на Волині та українсько-чеські етнографічні взаємини», і за дорученням голови комісії академіка А. Лободи з 17 липня 1920 р. до осені 1924 р. проводив монографічне дослідження села Вільшанка на Житомирщині – своєї малої батьківщини [3, арк. 43 зв.], де зібрав унікальні матеріали з історії та культури українських чехів. Повернувшись до Києва і очоливши чеську трудову школу № 105 на Шулявці [5, арк. 43 зв.], вчений продовжував збирати колекцію, доповнивши її документами, фотографіями, рукописами, які стосувалися київських чехів. Згодом у Євгена Рихліка з'явилася мрія присвятити себе національному відродженню українських чехів, вивченню їхньої історико-культурної спадщини, а пізніше – організувати науковий центр дослідження національних меншин України загально-республіканського значення.

Ініціатива професора Рихліка зі створення Кабінету для вивчення національних меншин України при Етнографічній комісії ВУАН була схвально зустрінута в наукових колах та підтримана відповідними урядовими органами влади з огляду на нагальну потребу залучення «нацменівського елемента» до економічного життя та процесу «радянської» республіки, накопичення величезного нацменознавчого доробку, що вимагав систематизації та чіткої організації подальших досліджень. Той факт, що вивчення національних меншин України має свою специфіку, зокрема, необхідність «систематичної праці в певних територіальних межах, виховання відповідних дослідників... із знанням мови та побуту національних меншостей... спеціальних програм, які призначені для збирання матеріалу», і вимагає окремої спеціальної установи при ВУАН, активно обговорювався українськими етнографами [35]. Отже, створення спеціальної наукової установи для вивчення національних меншин України зумовлювалося політичною та науковою необхідністю і створенням сприятливого ідеологічно-мотиваційного, юридичного, економічного, структурно-організаційного та наукового підґрунтя.

Вже на початку 1928 р. Є. Рихлік підготував серйозну аргументацію необхідності створення Кабінету нацмен, накреслив основні практичні та теоретичні завдання і приблизний план роботи. Він наполегливо

переконавав, що «спеціальна комісія Академії наук, безперечно, буде за найвищий шабель радянського культурного будівництва серед нацменшин України, буде гідним завершенням великого культурного шляху національних меншостей від лікнепу до Академії наук» [21, арк. 12].

Пропозицію Є. Рихліка підтримало керівництво Етнографічної комісії. І на її засіданні 28 листопада 1928 р. було ухвалено «порушити перед першим Відділом Академії наук питання про організацію спеціального кабінету для виучування національних меншостей» [32, с. 3]. Наприкінці того ж року Етнографічна комісія на чолі з В. Петровим серед найближчих своїх завдань поставила на перше місце «здійснення організації Кабінету для виучування нацменів України» [8, с. 55] і внесла до плану на поточний рік розширення відділів комісії за рахунок цієї наукової ланки [33, с. 88]. Склавши доповідну записку, комісія звернулася до Історико-філологічного відділу ВУАН, який 27 грудня 1928 р. ухвалив: «організувати при Етнографічній комісії Кабінет для вивчення нацменів» [10, с. 22].

Доповідь Є. Рихліка на засіданні Етнографічної комісії 2 січня 1929 р. на тему «Науково-дослідча праця серед нацменів» дала підстави для прискорення вирішення питання про негайні заходи щодо розбудови нової наукової установи [22, арк. 3]. 28 січня 1929 р. постановою Президії ВУАН був утворений Кабінет нацменів при Комісії української етнографії, яка після перейменування називалася Етнографічною комісією [7, с. 18]. Кандидатура тимчасово виконуючого обов'язки керівника Кабінету не викликала жодних сумнівів, і 29 березня 1929 р. В. Петров сповістив Є. Рихліка, що члени Етнографічної комісії 27 лютого того ж року одногосно обрали вченого на цю посаду [3, арк. 76].

9 жовтня 1929 р. Є. Рихлік представив на спільному засіданні Кабінету національних меншин та Етнографічної комісії «План праці Кабінету нацменів» і перші результати у справі організації Кабінету [10, с. 21]. 16 січня 1930 р. Історико-філологічний відділ, а 17 січня того ж року Президія ВУАН ухвалила: «по Кабінету нацменів затвердити тимчасово виконуючого обов'язки наукового співробітника тов. Рихліка з платнею з 1 січня до заміщення цієї посади за конкурсом» [1, с. 7]. Обрання Є. Рихліка було цілком логічним з огляду на його національне походження, знання 11 іноземних мов, досвід роботи серед національних меншин, багаторічні тісні родинні, дружні та наукові зв'язки з національними колоніями України, вітчизняними і зарубіжними науковими установами, бездоганну репутацію серед колег та вагомий науковий доробок [27, с. 607].

За короткий термін свого керування Кабінетом нацменів Є. Рихлік започаткував «Архів національних меншин України», який, на думку вченого, мав сконцентрувати «усі писані та друковані матеріали, що мають будь-який стосунок до національних меншостей, – історичних документів, листів, фотографій, планів і т. ін.» [32, с. 7]. Вчений мав намір організувати пошукову роботу в усіх архівах УРСР і, за можливістю, в інших республіках СРСР та за кордоном з метою «виявити, сконцентрувати й описати відповідні архівні матеріали, щоб мати змогу взятися до історичних досліджень національних меншостей» [5, арк. 235].

Згідно з рішенням президії ВУАН від 3 грудня 1929 р. Інститут єврейської пролетарської культури встановив «щільний науковий контакт» з Кабінетом національних меншин з огляду на спільний предмет дослідження [2, с. 50]. У Києві Є. Рихлік домовився про співпрацю з Етнографічним музеєм, Центральною державною польською бібліотекою та Історико-етнологічним відділом КФ ВУНАС [11], у Житомирі – з чеським семінаром ІНО і архівом, у Червонограді – з педтехнікумом, у Мелітополі та Маріуполі – з краєзнавчими музеями, у Кам'янці-на-Поділлі – з викладачами ІНО, у Преславі – з болгарським педтехнікумом. Вони стали важливими джерелами поповнення наукового архіву Кабінету нацменів. Дуже плідно працював вчений у Ніжині, де керував чеським семінаром і брав активну участь у роботі Товариства краєзнавства, здійснюючи безпосередній зв'язок ІНО з Кабінетом національних меншин [31, с. 39–40].

Літня експедиція 1929 р. на Волинь дозволила Є. Рихліку познайомитись з роботою серед неукраїнського населення Волинського, Коростеньського, Шепетівського окружних бюро національних меншин, Волинського державного, Коростеньського та Шепетівського окружних музеїв краєзнавства [3, арк. 78, 78 зв.], налагодити із ними співпрацю [13, арк. 1]. Так, під керівництвом Кабінету аспіранти етнографічного відділу Волинського музею розробили план дослідження національних меншин Волині на 1929/30 – 1933/34 рр., згідно з яким мало проводитись вивчення німців, поляків, чехів і євреїв. Житомирські етнографи, як зазначив професор Н. Дмитрук, «забажали працювати за порадами і допомогою Кабінету нацменів», розуміючи складність і важливість поставлених завдань [12, арк. 13–15].

Після інформування широкої громадськості про створення Кабінету національних меншин до Є. Рихліка почали надходити листи від ентузіастів вивчення національних меншин України, в яких вони пропонували свої

послуги. Прикладом може слугувати лист завідувача болгарської радпартшколи в Одесі Д. Четолбаша від 17 травня 1930 р. Виконуючи настанови ЦК Нацмен при ВУЦВК, курсанти школи під час літньої практики зібрали цінні матеріали з життя болгарської людності Півдня України і прагнули організувати наукову роботу за допомогою Кабінету при ВУАН [5, арк. 279].

Плідність роботи Кабінету національних меншин та поповнення його наукового архіву багато в чому залежали від створення кореспондентської мережі, тому одним з найголовніших принципів його діяльності Є. Рихлік вважав масовість та участь у «нацменознавчій» роботі, перш за все, представників національних меншин України. Наприкінці 1930 р. Є. Рихліку вдалося налагодити контакт з найвіддаленішими національними поселеннями УСРР. Серед кореспондентів кабінету були наукові співробітники ВУАН, ЛДУ, краєзнавчих музеїв, викладачі, аспіранти та студенти середніх спеціальних, вищих, партійних навчальних закладів, працівники бібліотек, архівів, лікарень і навіть прості колгоспники з числа національно свідомих мешканців колоній. Крім того, на початкових етапах збирання матеріалів з українського «нацменознавства» Кабінет національних меншин міг використати і кореспондентську мережу Етнографічної комісії, яка на 1 січня 1930 р. становила приблизно 2000 дописувачів [10, с. 22].

До свого арешту Є. Рихлік встиг ініціювати роботу співробітника Кабінету національних меншин з Житомира В. Гнатюка із виявлення та опису чеських справ у Волинському архіві. Є. Рихлік звернувся до Центрального архівного управління з проханням допомоги Кабінету. У Київському історичному архіві були введені до штату єврейський та польський архівісти [5, арк. 235]. Особисто вчений зібрав колекцію матеріалів «Історія чеського друку на Україні», до якої увійшли книги, брошури, газети, журнали, календарі (усього понад 100 позицій), та «Архів українських чехів», що складався з копій та оригіналів документів, програм, афіш, оголошень, фотографій, рукописних «співаників» тощо [30, с. 86–87]. Цікаві листи, матеріали досліджень, рукописи статей, що постійно надходили до Кабінету, ретельно збиралися його керівником і ставали частиною «архіву нацмен».

У січні 1931 р. Євгена Рихліка було заарештовано за звинуваченням у контрреволюційній та націонал-шовіністичній діяльності на користь буржуазної Чехословаччини, а роботу Кабінету нацмен паралізовано. Це

завдало серйозного удару по нацменознавству та призупинило пошук і аналіз нацменознавчих матеріалів, які припинили концентруватися в науковому архіві нацмен, осідали по розпорочених державних установах, у приватних осіб. Деякі з них і досі збираються вченими та ентузіастами, деякі, на жаль, остаточно втрачені.

Проте важко переоцінити важливість збережених документів. Вони свідчать про рівень розвитку етнології та нацменознавства, про міру зацікавленості держави та представників національних меншин у вивченні етнічної історії України, про успіхи вітчизняної науки в цілому у 30-х рр. XX ст. Матеріали, зібрані в науковому архіві Кабінету нацмен Етнографічної комісії ВУАН, досі недостатньо вивчені та залучені до наукового обігу й потребують всебічного опрацювання.

Список використаних джерел

1. Витяг з протоколу № 2. Засідання президії Всеукраїнської Академії наук. 17 січня 1930 р. // Вісті Всеукраїнської Академії наук. – 1930. – № 1. – С. 6–7.
2. Витяг з протоколу № 46. Засідання президії Всеукраїнської Академії наук. 3 грудня 1929 р. // Вісті Всеукраїнської Академії наук. – 1929. – № 11–12. – С. 49–50.
3. Відділ державного архіву Чернігівської області в м. Ніжин (далі – НВ ДАЧО), ф. р. – 6121, оп. 2, спр. 3301, 119 арк.
4. Данилюк Ю. Дві батьківщини Є. Рихліка / Ю. Данилюк // Репресоване краєзнавство: (20–30-ті роки) / Бабенко Л. Л., Бабенко С. С., Білоус Г. П. та ін. – Київ : Рідний край, Хмельницький: Ред.-вид. відділ, 1991. – С. 284–287.
5. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. р. – 8840, оп. 3, спр. 7753, 282 арк.
6. ДАЧО, спр. 7754, 98 арк.
7. До історії архівного фонду Національної Академії наук України (1918–1933) : Формування, склад, зміст // Історія Національної Академії наук України (1918–1933) : Науково-довідниковий апарат / Відп. ред. : О. С. Онищенко. – Київ : НБУВ, 2002. – С. 7–53.
8. Доповідь керівника Етнографічної комісії В. П. Петрова. Робота та перспективи розвитку Етнографічної комісії // Вісті Всеукраїнської Академії наук. – 1929. – № 3–4. – С. 50–55.
9. 3 листів до професора Євгена Рихліка // Хроніка – 2000. – Київ, 1999. – № 29–30. – С. 112–119.
10. Звіт Етнографічно-фольклорної комісії ВУАН за рік 1929 // Бюлетень Етнографічної комісії Всеукраїнської Академії наук. – 1930. – № 15. – С. 20–24.

11. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. 10, од. зб. 21623, 1 арк.
12. ІР НБУВ, ф. 10, од. зб. 1058, 18 арк.
13. ІР НБУВ, ф. 10, од. зб. 18706, 2 арк.
14. Короткий звіт про діяльність добровільного та просвітницького Товариства імені Яна Амоса Коменського в Києві у період війни 1914–1917 рр. // Хроніка – 2000. – Київ, 1999. – № 25–26. – С. 267–271.
15. *Костриця М.* В'язень № 37. Повернення з небуття / М. Костриця // Житомирський вісник. – 1997. – 31 січня.
16. *Кржижанек С.* Де ж радянська влада? / Стефан Кржижанек // Хроніка – 2000. – Київ, 1999. – № 29–30. – С. 135.
17. *Кржижанек С.* Сатира на Крошню Чеську / Стефан Кржижанек // Хроніка – 2000. – Київ, 1999. – № 29–30. – С. 134.
18. *Луцький Ю.* Політичні репресії щодо чеського населення Житомирщини (1920–1950-ті рр.) / Ю. Луцький, М. Лутай // Хроніка – 2000. – Київ, 1999. – № 27–28. – С. 139–145.
19. *Луцький Ю.* Чехи на Україні (1917–1933). Трагедія господаря / Ю. Луцький // Хроніка – 2000. – Київ, 1999. – № 29–30. – С. 119–133, 135–138.
20. Науковий архів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України (далі – НА ІМФЕ), ф. 7 – 1/1, 7 арк.
21. НА ІМФЕ, ф. 7-1/2, 12 арк.
22. НА ІМФЕ, ф. 7-1/3, 10 арк.
23. *Наулко В.* Матеріали Кабінету нацменів Етнографічної комісії ВУАН як джерело дослідження міжетнічних взаємин в Україні / Всеволод Наулко, Наталія Руденко // Пам'ять століть. – 2003. – № 5. – С. 107–112.
24. *Одарченко П.* Етнографія / П. Одарченко // Енциклопедія українознавства : В 3 т. – Київ : Віпол, 1994. – Т. 2. – С. 45–48.
25. *Павленко Л.* Євген Рихлік : формування та еволюція історичного світогляду / Л. Павленко // Сіверянський літопис. – 2001. – № 5. – С. 89–97.
26. *Павленко Л.* Передумови комплексного наукового дослідження національних меншостей України у 1920–30-ті рр. / Л. Павленко // Археологія та етнологія Східної Європи : матеріали і дослідження. – Одеса, 2002. – Т. 3. – С. 209–210.
27. *Павленко Л.* Програма вивчення національних меншостей України (кінець 20-х – початок 30-х рр. ХХ ст.) та результати її здійснення / Л. Павленко // Народознавчі зошити. – 2001. – № 3. – С. 607–610.
28. *Павленко Л. А.* Науково-педагогічна та громадська діяльність Євгена Рихліла : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Л. А. Павленко. – Чернігів, 2007. – 20 с.
29. Путівник по особових фондах Архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології іме-

- ні М. Т. Рильського / Від. ред. Г. А. Скрипник. – К. : НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2005. – 408 с.
30. *Рихлік С.* До організації кабінету вивчення нацменів при ВУАН / С. Рихлік // Вісті Всеукраїнської Академії наук. – 1929. – № 3–4. – С. 85–87.
31. *Рихлік С.* Кабінет нацмен / С. Рихлік // Вісті Всеукраїнської Академії наук. – 1930. – № 2. – С. 39–41.
32. *Рихлік С.* Науково-дослідча праця серед нацменів / С. Рихлік // Бюлетень Етнографічної комісії ВУАН. – 1918. – № 10. – С. 1–8.
33. Хроніка // Вісті Всеукраїнської Академії наук. – 1929. – № 3–4. – С. 88–90.
34. *Шаповал Ю.* «Належить до небагатьох вчених-славістів...» (життя і смерть чеха Євгена Рихліка) / Ю. Шаповал // Пороги. – 1998. – № 1. – С. 6–8.
35. *Шульгіна Л.* В справі дослідження національних меншостей / Л. Шульгіна // Побут. – 1928. – № 1. – Ч. 1. – С. 7–8.
36. *Pavlenko L.* Přínos Evžena Rychlíka ke studio historicko-kulturního dědictví česků na Ukrajině / Ludmila Pavlenko // Štada spoleienských vmd. Sborník prasn Pedagogické fakulty Vasarykovy university. – Brno : Masarykova univerzita, 2010. – И. 24. – S. 143–149.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2016 р.

UDC 929-055.2:02 (47) «18/19»

Liudmyla Pavlenko,

Ph. D., Associative Professor, Shevchenko Chernihiv National
Teachers' Training University

**Organizing of ukraine national minorities archive in the context
of natminstudies in the 20th of the XXth century**

Manuscript department of Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology named after Maksym Rylsky NAS of Ukraine stores the Cabinet archive with information about minorities in Ukraine at Ukrainian Academy of Sciences Ethnographic Commission (Foundation Natmin 7). It includes 89 items. They contain materials that cover 1869–1931 years. Among them there are handwritten and printed documents, copies of the press, posters, programs, advertisements, calendars, folklore collections, epistolary, diaries, photographes, statistical and historical research, etc., that give researchers important information about settlements on the territory of Ukraine different peoples, their way of life, traditions and culture. The basis of the natmin archive collection were founded by Rihlik Eugene (1888–1937) – Slavic scholar, linguist, ethnographer, ethnologist, teacher and public figure of Czech origin. His collection of documents formed from the first half of the 1920th before his arrest on charges of national-chauvinist and counterrevolutionary activities in favor of bourgeois Czechoslovakia in 1931. The basis of the collection is the scientists' personally

purchased materials on the history of Czechs Ukrainians of Volyn and Kyiv region. After the creation on 28 January 1929 the Cabinet to study minorities in Ukraine and the appointment of Eugen Rihlik to fulfill the duty of its Head the scientific archive of the cabinet was founded. It consisted of 12 departments on different nationalities – Czechs, Bulgarians, Germans, Greeks and others. Archive replenished through active work of the leader, members and correspondents of Natmin Cabinet. The value of the stored natmin scientific archive is that it reflects the state of natmin development as an important component of ethnology in the 20th years of the XXth century and helps to research the ethnic history of the multinational Ukraine.

Keywords: archive, Natmin Cabinet, natminstudies (natmenoznavstvo), Eugen Rihlik.

УДК 929-055.2:02 (47) «18/19»

Людмила Павленко,

канд. ист. наук, доцент Черниговского национального педагогического университета имени Т. Г. Шевченко

Создание архива национальных меньшинств Украины в контексте развития отечественных нацменоведческих исследований 20-х гг. XX в.

В отделе рукописных фондов Института искусствоведения, фольклористики и этнологии имени М. Т. Рильского НАНУ хранится архив Кабинета для изучения национальных меньшинств Украины Этнографической комиссии Всеукраинской Академии наук (Фонд 7 Нацмен). Он состоит из 89 единиц хранения. Они содержат материалы, охватывающие 1869–1931 гг. Среди них – рукописные и печатные документы, экземпляры прессы, афиш, программ, рекламы, календарей, фольклорные сборники, эпистолярная, дневники, фотоснимки, статистические и исторические исследования и т. п., которые дают исследователям важную информацию о расселении на украинских территориях представителей разных народов, о их быте, традиции и культуре. В основу архива нацмен положена коллекция Евгения Рыхлика (1888–1937) – ученого-слависта, филолога, краеведа, этнолога, педагога и общественного деятеля чешского происхождения. Сбор им документов продолжался с первой половины 1920-х гг. до ареста ученого по обвинению в национал-шовинистической и контрреволюционной деятельности в пользу буржуазной Чехословакии в 1931 г. Основой коллекции стали приобретенные ученым лично материалы по истории украинских чехов Волыни и Киевщины. После создания 28 января 1929 г. Кабинета для изучения национальных меньшинств Украины при Этнографической комиссии Всеукраинской Академии наук и назначения Евгения Рыхлика исполняющим обязанности его руководителя был основан научный архив Кабинета. Он состоял из 12 отделов, посвященных отдельным национальностям – чехам, болгарам, немцам, грекам и др. Архив пополнялся благодаря активной поисковой работе

руководителя, членов и корреспондентов Кабинета нацмен. Ценность сохраненного научного архива нацмен заключается в том, что он отражает степень разработки нацменоведения как важной составляющей этнологии 20-х гг. XX в. и помогает исследовать этническую историю многонациональной Украины.

Ключевые слова: архив, Кабинет нацмен, нацменоведение, Евгений Рыхлик.